

I. Blynyddoedd Cynnar

Mae'r opsiynau polisi ar gyfer targedu buddsoddiad yn cynnwys:

1. Defnyddio agwedd cyffredinolrwydd gymesur* ar gyfer y blynyddoedd cynnar
2. Cefnogi rhieni ac atal Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod

Cyfrifoldebau Allweddol:

Llywodraeth Cymru

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

- Cefnogi ymyriadau datblygiad cynnar plentyn, er enghraifft: darparu cymorth i famau cyn ac ar ôl iddynt roi genedigaeth, cymorth bwydo ar y fron a maetheg, cymorth rhianta, mynediad at wasanaethau iechyd a gofal plant a mynediad at addysg gynnar ac yn y blaen.

Mae'r Flaenoriaeth hon yn rhan o bortffolio'r Gweinidogion canlynol:

- Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
- Y Gweinidog Addysg

GIG Cymru, gan gynnwys Iechyd Cyhoeddus Cymru

- Ymyriadau datblygiad cynnar plentyn (gweler yr enghreifftiau uchod)
- Rhaglenni rhianta
- Gweithredu canllawiau'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (NICE) ar hybu ansawdd bywyd plant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal
- Mynediad cynharach at wasanaethau iechyd meddwl
- Atal pydredd dannedd

Sectorau cyhoeddus ac awdurdodau lleol eraill

- Ymyriadau datblygiad cynnar plentyn (gweler yr enghreifftiau uchod)
- Rhaglenni rhianta
- Rhaglenni sy'n mynd i'r afael â dysgu ar sail emosiynau mewn ysgolion
- Addysg gynnar (0-3 oed) a rhaglenni cyn ysgol (4-5 oed)
- Atal pydredd dannedd
- Atal Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod a gwella cadernid

* Darparu adnoddau ar gyfer a darparu gwasanaethau cyffredinol ar raddfa a dwyster sy'n gymesur i lefel yr angen

Noder: Mae'r ffeithlun hwn yn rhan o 'Hybu Ffyniant i Bawb drwy Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant: Canllaw Tystiolaeth ar gyfer Buddsoddiad Traws-sector'. Mae'r dulliau a'r ffynonellau gwybodaeth a ddefnyddiwyd ar gael yn yr adroddiad llawn.

Atal costau*

Mae tua **80%** o'r holl weithgarwch troseddol ym Mhrydain wedi'i briodoli i broblemau ymddygiad yn ystod plentyndod neu'r glasod sy'n cynrychioli cyfanswm cost o **£60 biliwn** y flwyddyn i gymdeithas

Yng Nghymru, mae **Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod yn gysylltiedig â**

- mwy na **1/2** yr holl achosion o **drais a chamddefnyddio cyffuriau**

- mwy na **1/3** o'r achosion o **feichiogrwydd yn eu harddegau**

- bron i **1/4** o **oedolion sy'n smygu**

Creu enillion cymdeithasol ac economaidd**

Gallai buddsoddi mewn **ymyriadau wedi'u targedu + gofal plant cyffredinol + absenoldeb rhieni â thâl** yng Nghymru

arbed **£72 biliwn** dros 20 mlynedd

o gostau cymdeithasol

Mae pob **£1** a fuddsoddir mewn **rhaglenni rhianta i atal anhwylder ymddygiad** yn arbed **£8** i'r GIG yn Lloegr dros 6 blynedd

i gostau gofal iechyd, addysg a chyfiawnder troseddol

Gallai **Atal Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod** a gwella **cadernid** a ffactorau diogelu i blant leihau **gweithredoedd treisgar ymhlith oedolion**

60%

ac **oedolion sy'n ddiodefswyr trais 57%** yng Nghymru

Yn y Deyrnas Unedig, **gallai'r rhaglen rianta 'Triple P', sy'n ceisio lleihau anhwylder ymddygiad** arbed swm a amcangyfrifir o

Yn yr Unol Daleithiau a gwledydd Ewropeaidd, mae buddsoddi mewn ECD yn creu rhwng **£1.30 a £16.80** am bob **£1** a fuddsoddir gyda buddiannau cymdeithasol ehangach ar draws y teulu a dargedwyd ac yn y genhedlaeth nesaf (troswyd o ddoleri'r UD).

Yn y Deyrnas Unedig, mae prosiectau cefnogi teuluoedd ag ymddygiad gwrthgymdeithasol yn creu **enillion o £17-£44** am bob **£1** sy'n cael ei gwario

* Data o Dyakova M, Knight T, Price S. (2016) *Gwneud gwahaniaeth: buddsoddi mewn iechyd a llesiant cynaliadwy ar gyfer pobl Cymru*. Caerdydd: Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

** Data o Dyakova M, Hamelmann C, Bellis MA, Besnier E, Grey CNB, Ashton K et al. (2017). *Investment for health and well-being: a review of the social return on investment from public health policies to support implementing the Sustainable Development Goals by building on Health 2020*. Copenhagen. Swyddfa Ranbarthol Ewrop Sefydliad Iechyd y Byd.

II. Tai

Mae'r opsiynau polisi ar gyfer targedu buddsoddiad yn cynnwys:

1. Sicrhau tai diogel ac iach
2. Atal digartrefedd
3. Darparu tai digonol ar gyfer heneiddio iach ac egniol

Cyfrifoldebau Allweddol:

Llywodraeth Cymru

- Atal digartrefedd drwy leihau lefelau diweithdra a thlodi
- Darparu tai diogel ac iach

Mae'r Flaenoriaeth hon yn uniongyrchol berthnasol i bortffolio'r Gweinidogion canlynol:

- Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
- Gweinidog yr Economi a Thrafnidiaeth
- Y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol

GIG Cymru, gan gynnwys Iechyd Cyhoeddus Cymru

Nid oes unrhyw ymyriadau penodol ar sail tystiolaeth ar gyfer y sector iechyd.

Rôl i barhau i hysbysu, cefnogi a gweithio gyda Llywodraeth Cymru a sectorau eraill.

Sectorau cyhoeddus ac awdurdodau lleol eraill

- Gwneud gwelliannau tai er mwyn sicrhau bod cartrefi yn ddiogel, sych, cynnes a heb unrhyw dlodi tanwydd
- Datblygu tai digonol ar gyfer heneiddio iach ac egniol (er mwyn atal cwmpiadau ac anafiadau)

Atal costau*

Mae **grisiau a stepiau anniogel, peryglon trydanol, lleithder a thwf llwydni, oerni eithafol a gorboblogi** yn costio

£67 miliwn y flwyddyn i'r GIG yng Nghymru

Costau ehangach i gymdeithas, sef tai gwael, gan gynnwys ffactorau megis cyrhaeddiad addysgol gwael a llai o gyfleoedd bywyd -

£168 miliwn y flwyddyn yng Nghymru

Creu enillion cymdeithasol ac economaidd**

Gall **tai â chymorth** i deuluoedd ag anghenion emosiynol cymhleth a bywydau di-drefn

arbed **£12,000** y cleient i awdurdodau lleol

Yn Ffrainc, mae **cael gwared ar blwm o baent a phlymwaith domestig** mewn cymdogaethau â risg – yn costio **£3,215 - £8,216** y cartref –

ond gallai arbed **£7,859 – £45,902** y flwyddyn

fesul cartref di-blwm o gost salwch***

Yn Yr Iseldiroedd, am bob

£1

sy'n cael ei gwario ar atal digartrefedd,

mae tua **£2.20** yn cael ei arbed mewn maes arall

gan gynnwys gofal iechyd brys, gwasanaethau seiciatryddol a charchardai****

Gallai buddsoddi mewn **inswleiddio a gwresogi** er mwyn mynd i'r afael â thai oer a llaith ddychwelyd bron

£35 miliwn i'r GIG yng Nghymru

* Data o Dyakova M, Knight T, Price S. (2016) *Gwneud gwahaniaeth: buddsoddi mewn iechyd a llesiant cynaliadwy ar gyfer pobl Cymru*. Caerdydd: Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

** Data o Dyakova M, Hamelmann C, Bellis MA, Besnier E, Grey CNB, Ashton K et al. (2017). *Investment for health and well-being: a review of the social return on investment from public health policies to support implementing the Sustainable Development Goals by building on Health 2020*. Copenhagen. Swyddfa Ranbarthol Ewrop Sefydliad Iechyd y Byd.

*** Troswyd o ddata Ewropeaidd (Ffrainc)

**** Troswyd o ddata Ewropeaidd (Yr Iseldiroedd)

III. Gofal Cymdeithasol

Mae'r opsiynau polisi ar gyfer targedu buddsoddiad yn cynnwys:

1. Darparu diogelwch cymdeithasol cyffredinol
2. Mabwysiadu dull gydol oes at iechyd a gofal cymdeithasol o'r blynyddoedd cynnar i heneiddio iach
3. Atal a mynd i'r afael â thrais domestig

Cyfrifoldebau Allweddol:

Llywodraeth Cymru

- Darparu diogelwch cymdeithasol cyffredinol, trosglwyddiadau cymdeithasol effeithiol a darparu cyllid digonol a chynaliadwy ar gyfer diogelwch cymdeithasol, system ddeddfwriaethol a gweinyddol - er enghraifft, cyflwyno cyflog byw

Mae'r Flaenoriaeth hon yn uniongyrchol berthnasol i bortffolio'r Gweinidogion canlynol:

- Y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol
- Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

GIG Cymru, gan gynnwys Iechyd Cyhoeddus Cymru

- Sicrhau heneiddio'n iach ac egniol
- Lleihau trais a cham-drin domestig drwy weithredu canllawiau'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (NICE) ar gyfer adnabod trais a cham-drin domestig mewn meddygfeydd meddygon teulu (Nodi a Chyfeirio er mwyn Gwella Diogelwch)
- Mabwysiadu dull gweithredu aml-asiantaeth ar gyfer rhannu a defnyddio gwybodaeth ddienw ar anafiadau sy'n gysylltiedig â thrais

Sectorau cyhoeddus ac awdurdodau lleol eraill

- Sicrhau heneiddio iach ac egniol, er enghraifft atal cwypmiadau ac anafiadau; gweithgaredd corfforol; atal clefydau trosglwyddadwy a brechu; atal salwch meddwl a cham-drin pobl hŷn; ymyriadau tai amlochrog; a lleihau tlodi, ynysu ac allgáu cymdeithasol drwy ddarparu cymorth cyhoeddus ar gyfer gofal anffurfiol a gofal yn y cartref
- Ymyriadau er mwyn nodi a darparu gofal i ddioddefwyr benywaidd trais domestig
- Gwirfoddoli ar gyfer iechyd
- Mabwysiadu dull gweithredu aml-asiantaeth ar gyfer rhannu a defnyddio gwybodaeth ddienw ar anafiadau sy'n gysylltiedig â thrais

Noder: Mae'r ffeithlun hwn yn rhan o 'Hybu Ffyniant i Bawb drwy Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant: Canllaw Tystiolaeth ar gyfer Buddsoddiad Traws-sector'. Mae'r dulliau a'r ffynonellau gwybodaeth a ddefnyddiwyd ar gael yn yr adroddiad llawn.

Atal costau*

Yn 2009. Fe gostiodd trais

£2 biliwn

i economi Cymru

Yng Nghymru, mae trais a cham-drin domestig yn costio

£304 miliwn
y flwyddyn

i'r gwasanaethau cyhoeddus

Mae'r costau dynol ac emosiynol yn

£523 miliwn
ychwanegol y flwyddyn

Creu enillion cymdeithasol ac economaidd**

Gallai cyflwyno canllaw cenedlaethol ar drais a cham-drin domestig

arbed
£4,700
y mis
y person

ar gostau tymor hwy trin a chefnogi rhywun ag anhwylder straen wedi trawma o ganlyniad i drais a cham-drin yn y Deyrnas Unedig

Mae rhaglen gofal sylfaenol yn y Deyrnas Unedig er mwyn nodi trais a cham-drin domestig yn creu

arbedion
cymdeithasol o
£37
y flwyddyn

fesul menyw sydd wedi cofrestru gyda'r practis

Yng Nghaerdydd, mae dull gweithredu aml-asiantaeth ar gyfer rhannu a defnyddio data'r Adran Achosion Brys

yn arbed **£82** i
gymdeithas am
bob £1
a fuddsoddir

ac mae'n gysylltiedig â gostyngiad yn nifer y derbyniadau mewn ysbytai o ganlyniad i drais

Yn yr Unol Daleithiau, mae rhaglen gymorth gan nyrsys ar gyfer mamau newydd sy'n agored i niwed:

Yn y flwyddyn
£2 am bob 70c a fuddsoddir

ac mae'n lleihau cam-drin plant ac ymddygiad troseddol

Yn y Deyrnas Unedig, mae taflenni atal cwmpiadau yn costio £349 y person ond

gallant arbed
£3,320
am bob cwmp sy'n cael ei osgoi

Yn y Deyrnas Unedig, gall gwasanaethau cyngor ar ddyledion

greu
£2.92
am bob £1 a fuddsoddir

* Data o Dyakova M, Knight T, Price S. (2016) *Gwneud gwahaniaeth: buddsoddi mewn iechyd a llesiant cynaliadwy ar gyfer pobl Cymru*. Caerdydd: Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

** Data o Dyakova M, Hamelmann C, Bellis MA, Besnier E, Grey CNB, Ashton K et al. (2017). *Investment for health and well-being: a review of the social return on investment from public health policies to support implementing the Sustainable Development Goals by building on Health 2020*. Copenhagen. Swyddfa Ranbarthol Ewrop Sefydliad Iechyd y Byd.

IV. Iechyd Meddwl

Mae'r opsiynau polisi ar gyfer targedu buddsoddiad yn cynnwys:

1. Hybu iechyd meddwl yn y gweithle
2. Atal salwch iechyd meddwl mewn plant a dileu Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod
3. Sicrhau mynediad cynnar i wasanaethau iechyd meddwl
4. Gwella iechyd meddwl pobl hŷn

Cyfrifoldebau Allweddol:

Llywodraeth Cymru

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

- Hybu iechyd meddwl
- Cefnogi rhieni a'r blynyddoedd cynnar
- Cefnogi dysgu gydol oes
- Cefnogi cymunedau

Mae'r Flaenoriaeth hon yn uniongyrchol berthnasol i bortffolio'r Gweinidogion canlynol:

- Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
- Y Gweinidog Addysg

GIG Cymru, gan gynnwys Iechyd Cyhoeddus Cymru

- Cefnogi camau cadarnhaol ar gyfer iechyd meddwl: ffordd o fyw (diet, ymarfer corff, yfed alcohol yn synhwyrol) a chefnogaeth gymdeithasol
- Ymyriadau sy'n targedu plant a'u rhieni
- Mynediad cynnar at wasanaethau iechyd meddwl
- Gweithredu canllawiau'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (NICE) ar hybu safon bywyd plant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal
- Gwella iechyd meddwl pobl hŷn

Sectorau cyhoeddus ac awdurdodau lleol eraill

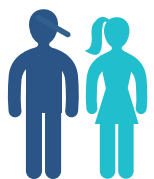
- Hybu iechyd meddwl neu sgrinio ar gyfer anhwylderau iechyd meddwl yn y gweithle
- Cefnogi rhieni a'r blynyddoedd cynnar: hyfforddiant sgiliau magu plant, addysg cyn ysgol, amgylchedd dysgu yn y cartref, er enghraifft rhaglenni magu plant cyn ysgol ar gyfer anhwylder ymddygiad
- Cefnogi dysgu gydol oes: ysgolion sy'n hybu iechyd ac addysg barhaus, er enghraifft dysgu ar sail emosiynol a rhaglenni gwrth-fwlio mewn ysgolion
- Gwella bywyd gwaith – cyflogaeth a'r gweithle
- Cefnogi cymunedau drwy welliannau amgylcheddol
- Gwella iechyd meddwl pobl hŷn

Noder: Mae'r ffeithlun hwn yn rhan o 'Hybu Ffyniant i Bawb drwy Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant: Canllaw Tystiolaeth ar gyfer Buddsoddiad Traws-sector'. Mae'r dulliau a'r ffynonellau gwybodaeth a ddefnyddiwyd ar gael yn yr adroddiad llawn.

Atal costau*

Yn y Deyrnas Unedig, mae **salwch iechyd meddwl** mewn **plentyndod** yn costio

£11,000 i £59,000
y flwyddyn fesul plentyn
i gymdeithas

Yng Nghymru, mae **salwch iechyd meddwl** yn costio

£7 biliwn
y flwyddyn
i gymdeithas

Creu enillion cymdeithasol ac economaidd**

Byddai hybu **rhaglenni llesiant meddwl cadarnhaol i bawb sy'n cael eu geni yng Nghymru** mewn un flwyddyn

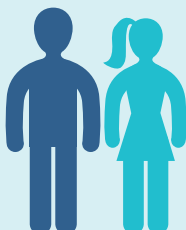
yn costio tua
£20 miliwn

gyda buddiannau
posibl o
**£1,114
miliwn**

Yn y GIG yn Lloegr, mae buddsoddi mewn **dysgu cymdeithasol ac emosiynol yn yr ysgol**

yn costio **£132**
fesul disgybl y flwyddyn

a gall arbed
£39 fesul disgybl i'r
sector iechyd
yn y flwyddyn gyntaf

gan gynyddu i
£751 fesul plentyn
erbyn y bumed
flwyddyn

Yn y Deyrnas Unedig, gall **ymyriadau gwrth-fwlio mewn ysgolion** ddychwelyd **£15** am bob **£1** sy'n cael ei gwario

Yn y Deyrnas Unedig, **gallai gwella iechyd meddwl yn y gweithle**

greu arbedion
blynyddol o
£250,607

607 **£** sefydliad â
1,000 o gyflogeion

* Data o Dyakova M, Knight T, Price S. (2016) *Gwneud gwahaniaeth: buddsoddi mewn iechyd a llesiant cynaliadwy ar gyfer pobl Cymru*. Caerdydd: Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

** Data o Dyakova M, Hamelmann C, Bellis MA, Besnier E, Grey CNB, Ashton K et al. (2017). *Investment for health and well-being: a review of the social return on investment from public health policies to support implementing the Sustainable Development Goals by building on Health 2020*. Copenhagen. Swyddfa Ranbarthol Ewrop Sefydliad Iechyd y Byd.

V. Sgiliau a chyflogadwyedd

Mae'r opsiynau polisi ar gyfer targedu buddsoddiad yn cynnwys:

1. Darparu addysg iach o ansawdd da
2. Sicrhau swyddi a gweithleoedd iach
3. Darparu diogelwch cymdeithasol cyffredinol

Cyfrifoldebau Allweddol:

Llywodraeth Cymru

- Polisiâu i sicrhau gwaith teg a gweddus i bawb, er enghraifft:
  - strategaethau buddsoddi ar gyfer economi gynhwysol;
  - rhaglenni gweithredol y farchnad lafur;
  - ehangu cynrychiolaeth gweithwyr, yn arbennig ar gyfer gweithwyr sydd o dan fwy o anfantais;
  - deddfwriaeth iechyd a diogelwch digonol;
  - ehangu hawliau cyflogaeth, yn arbennig ar gyfer pobl hunangyflogedig, gweithwyr dros dro, rhan amser ac anffurfiol (menywod yn bennaf).
- Diogelwch cymdeithasol cyffredinol, gan gynnwys trosglwyddiadau cymdeithasol effeithiol a darparu cyllid digonol a chynaliadwy ar gyfer diogelwch cymdeithasol, deddfwriaeth a system weinyddol – er enghraifft, cyflwyno cyflog byw

Mae'r Flaenoriaeth hon yn uniongyrchol berthnasol i bortffolio'r Gweinidogion canlynol:

- Gweinidog yr Economi a Thrafnidiaeth
- Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
- Y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol

GIG Cymru, gan gynnwys Iechyd Cyhoeddus Cymru

- Cefnogi arferion iach a llythrennedd iechyd

Sectorau cyhoeddus ac awdurdodau lleol eraill

- Mynediad at addysg gynnar a gofal o ansawdd
- Addysg – pob cam: (1) Addysg gynnar (0-3 oed); (2) Rhaglenni cyn ysgol (4-5 oed); (3) Addysg; a (4) Ar ôl gadael yr ysgol / swydd, hyfforddiant
- Darparu cyflogaeth a swyddi iach – cefnogi dysgu a chyflogaeth oedolion; a rhaglen Parod am Waith ar gyfer pobl ifanc ddifreintiedig
- Gweithleoedd sy'n hybu iechyd ac adsefydlu

Atal costau*

Yn y Deyrnas Unedig, mae pob person ifanc (16-18 oed) nad yw mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant yn costio

£56,000

i gymdeithas yn ystod eu bywyd

gan gynnwys costau lles, treth, iechyd a chyfiawnder troseddol

Mae bron **1 filiwn o ddyddiau gwaith** yn cael eu colli oherwydd colli cyflogaeth neu gyfleoedd cyflogaeth is yng Nghymru

Creu enillion cymdeithasol ac economaidd**

Yn y Deyrnas Unedig, mae Enillion Cymdeithasol ar Fuddsoddiad ar gyfer addysg oedolion yn

£21.60 am bob £1 sy'n cael ei buddsoddi yn yn 19-24 oed a **£5.90** yn 25 oed a hŷn

Gallai ymyriadau'r gweithle er mwyn hybu iechyd meddwl

arbed hyd at **£136 biliwn** y flwyddyn

drwy leihau absenoldebau ac ymddeol yn gynnar

Mae'r Rhaglen Barod am Waith ar gyfer pobl ifanc ddifreintiedig yn y Deyrnas Unedig yn creu

Mae buddsoddi mewn cymorth cyflogaeth er mwyn helpu pobl i ddychwelyd i'r gwaith yn Llundain wedi creu Enillion Cymdeithasol ar Fuddsoddiad o **£17.07** am bob £1 sy'n cael ei gwario

Yn Lloegr, mae amrediad o raglenni newid ymddygiad yn y gweithle yn creu **£2 i £10** am bob £1 sy'n cael ei gwario

* Data o Dyakova M, Knight T, Price S. (2016) *Gwneud gwahaniaeth: buddsoddi mewn iechyd a llesiant cynaliadwy ar gyfer pobl Cymru*. Caerdydd: Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

** Data o Dyakova M, Hamelmann C, Bellis MA, Besnier E, Grey CNB, Ashton K et al. (2017). *Investment for health and well-being: a review of the social return on investment from public health policies to support implementing the Sustainable Development Goals by building on Health 2020*. Copenhagen. Swyddfa Ranbarthol Ewrop Sefydliad Iechyd y Byd.